

پیشانی و جسمانی باستان

پاورپوینت متن و تصویر درس ۱۴

@Tarikheman3

کد پاور : ۱/۱۴

تاریخ ۱

پایه : دهم علوم انسانی

تهیه و تنظیم از : احمد اسدی اقدم – مرند (آذربایجان شرقی)

موضوع درس ۱۴

دین و اعتقادات

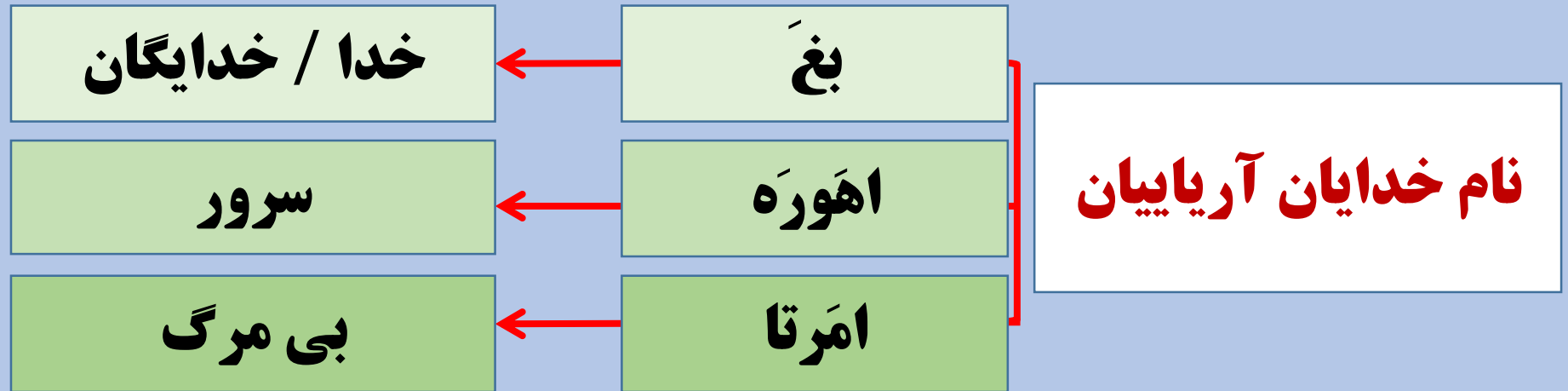
هدف کلی از این درس :

دین و باورهای دینی در طول تاریخ، جایگاه مهمی در زندگی اجتماعی و شکل دادن به اندیشه و رفتار انسان داشته است. این باورها و ارزش ها در پیدایش و فراز و فرود تمدن ها نیز بسیار اثرگذار بوده اند. در این درس، شما با بررسی باورهای دینی ایرانیان در عصر باستان، تأثیرات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی آنها را تجزیه و تحلیل می کنید.

ٻاورهاى ڪهن آريائي

باورهای کهن آریایی

از اساطیر کهن و مندرجات اوستا و سنگ نوشته ها بر می آید، اقوام آریایی مهاجر به ایران همچون آریایی های هند، خدایان متعددی را می پرستیدند.

آریاییان همچنین برخی عناصر طبیعی مانند آب، آتش و خاک را مقدس می شمردند.

باورهای کهن آریایی

- آنان برای خشنودی خدایان، حیوانات را قربانی می کردند و سرودها و نیایش های گوناگونی می خواندند.
- افرادی با عنوان مُغ، مراسم و تشریفات دینی را اجرا می کردند.
- اقوام آریایی بر خلاف مردمان ایلام، بین النهرین، یونان و ...، برای خدایان خویش معابد باشکوه نمی ساختند.
- آنان اعتقاد داشتند که نفوذ و قدرت خدایانشان محدود به ناحیه و شهر خاصی نیست، بلکه تمام قلمرو گیتی را در بر می گیرد.

داورهای دینی ایران باورهای دینی

ابو القاسم آنست

زرتشت و تعالیم او

زرتشت و تعالیم او

در رابطه با زرتشت، پیامبر دین زرتشتی می توان گفت :

اطلاع دقیقی دربارهٔ زمان و مکان تولد و مرگ این پیامبر ایران باستان در دست نیست.

اخبار پراکنده ای که دربارهٔ زندگانی و سرنوشت او در کتاب اوستا و دیگر متون زرتشتیان آمده است، اغلب جنبهٔ افسانه ای دارد تا تاریخی

به هر حال، بیشتر پژوهشگران احتمال می دهند که زرتشت در قرن های هفتم و ششم پیش از میلاد می زیسته است.

زرتشت

تعالیم زرتشت

تعالیم زرتشت

اساس تعالیم زرتشت بر یگانگی و پرستش اهوره مزدا قرار دارد

بر پایه آموزه های زرتشت، اهوره مزدا، آفریدگار آسمان ها و زمین، خورشید، ماه و ستارگان، آب ها و گیاهان، روشنایی و تاریکی است.

هیچ چیز از دایره قدرت و خواست او بیرون نیست.

مطابق تعالیم زرتشتی، گروهی از موجودات الهی که امشاسپندان یا جاودانان مقدس خوانده می شوند، اهوره مزدا را در امر آفرینش و اداره امور جهان یاری می کنند.

امشاسپندان یا جاودانان مقدس

تعالیم زرتشت

بر پایهٔ تعالیم زرتشت ، **دو نیرو یا مینوی نیک و بد** در جهان وجود دارد.

آن کس که **نیک و خیر** را برگزیند ، **پیرو اهوره مزدا**

آن کس که بد و شر را انتخاب کند ، پیرو اهریمن شمرده می شود.

زرتشت به پیروانش سفارش می کرد که مینوی نیک را برگزینند و پندار نیک، گفتار نیک و کردار نیک را سرمشق زندگی خود قرار دهند.

پندار نیک

کردار نیک

کھتار نیک

تعالیم زرتشت

از دیگر آموزه های مهم زرتشت، **اعتقاد به جهان آخرت و روز واپسین** است. (روزی که درباره اعمال انسان در جهان، داوری خواهد شد)

نیکان به گروه **یاران اهوره مزدا** خواهند پیوست و **بدان** به **دوزخ افکنده و برده اهریمن** خواهند شد.

زرتشت با برخی از آداب نیایش رایج در جامعه خود، که میراث دوران گذشته بود

قربانی کردن

کشتار بی رویه حیوانات به ویژه گاو

مخالف بود

و برگزارکنندگان آنها را نکوهش کرده است.

اوستا

اوستا

▪ **کتاب مقدس** ایرانیان باستان و زرتشتیان، **اوستا** نام دارد .

▪ بر پایه داستان های باستانی، **نسخه ای از اوستا** که در زمان هخامنشیان بر **پوست گاو** نوشته شده بود، بر اثر **آتش سوزی تخت جمشید** به دست **اسکندر مقدونی** از بین رفت.

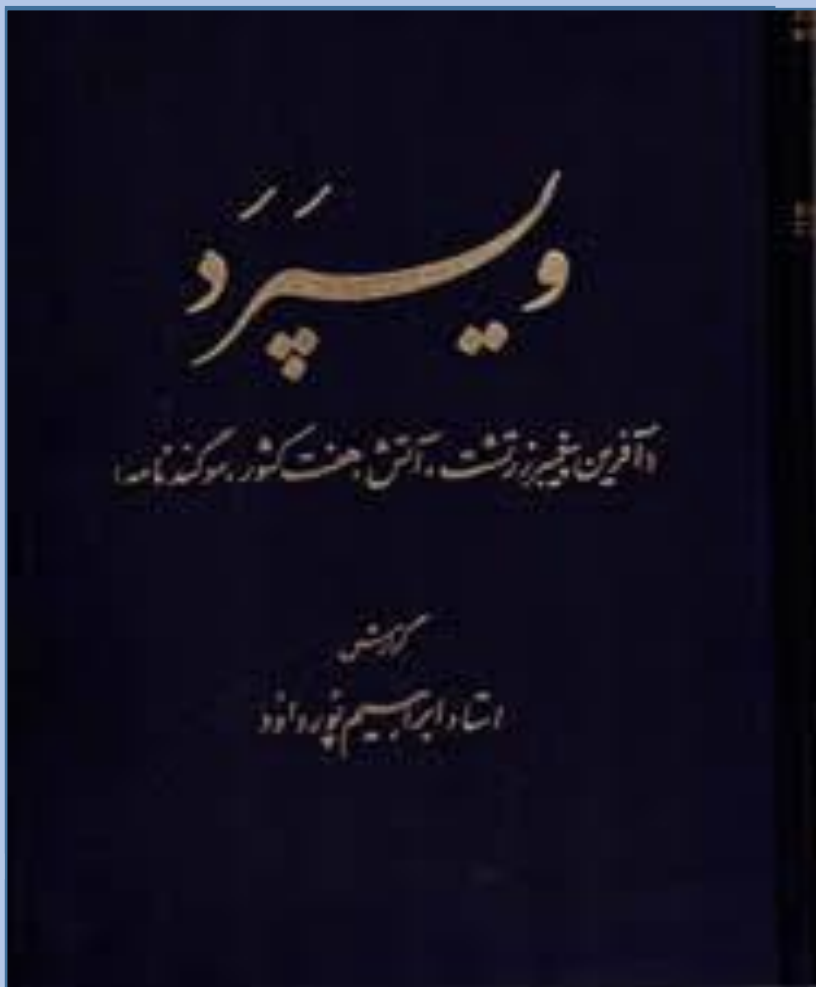
▪ چند قرن بعد، یکی از پادشاهان اشکانی به نام **بلاش یکم**، **اوستا** را **گردآوری** کرد

▪ به هر حال، چنین به نظر می رسد که اوستا تا قرن ها به **صورت شفاهی و سینه به سینه** نقل می شده است .

▪ در قرن ۴ م. و در زمان **شاپور دوم ساسانی** به **خط و زبان اوستایی** نگارش یافت.

بخش های باقی مانده از کتاب اوستا

رسم و آداب تدفین در آئین زرتشت

دین و اعتقادات مادی ها

دین و اعتقادات مادی ها

دربارهٔ **دین مادی** ها اخبار چندانی در دست نیست ، اما شواهدی وجود دارد که نشان می دهد آنها **اهوره مزدا و برخی از خدایان کهن ایرانی همچون میترا** را ستایش می کرده اند.

روحانیون مادی که **مُغْ** نامیده می شدند، برگزاری آیین های دینی از جمله خواندن نیایش ها و **سرودها و رسم قربانی کردن** را برعهده داشتند.

مُغان، بعدها که به تدریج **دین زرتشتی** را پذیرفتند، به **پیشوایان دینی جامعهٔ زرتشتی** تبدیل شدند.

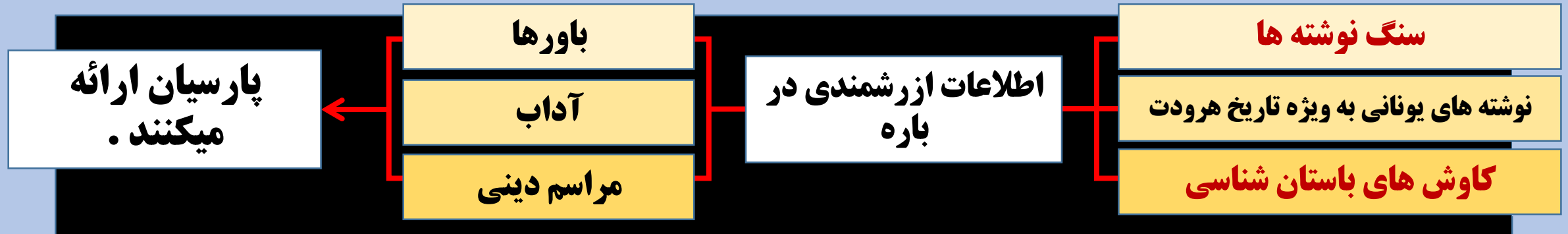
آنان نقش مهمی در **آمیختن باورهای دینی کهن خود با تعالیم زرتشت** داشتند.

مغ ، روحانیون زرتشتی دوره مادها

دین و اعتقادات هخامنشیان

دین و اعتقادات هخامنشیان

اما پژوهشگران برجسته ایرانی و غیرایرانی در خصوص پیروی هخامنشیان از دین زرتشتی، اختلاف نظر دارند.

عده ای از آنان، بر پایه برخی از مندرجات سنگ نوشته ها و دیگر شواهد تاریخی، استدلال می کنند که هخامنشیان زرتشتی بوده اند.

گروهی دیگر این نظر را قبول ندارند و می گویند، شاهان هخامنشی به باورهای کهن ایرانی اعتقاد داشته اند.

زرتشتی بودن هخامنشیان

گور دخمه زرتشتیان یزد

گوردخمه زرتشتیان یزد

گور دخمه مربوط به دوره هخامنشیان

شاهان هخامنشی بر خلاف زرتشیان درون آرامگاه می گذاشتند

دین و اعتقادات هخامنشیان

در قلمرو پهنای حکومت هخامنشیان، گروه ها و اقوام متعدد با فرهنگ و اعتقادات گوناگون زندگی می کردند.

مردم را در پیروی از دین خود آزاد می گذاشتند

فرهنگ و عقاید اقوام تابع حکومت خود را محترم می شمردند

رفتار آزاد منشانه کورش بزرگ با مردمان مغلوب (پدیده جدید بود)

احترام او به دین و آداب و رسوم این مردمان در آن زمان پدیده جدیدی بود

برخورد پادشاهان

او وقتی **بابل** را بدون خونریزی و غارت فتح کرد، به نیایش و ستایش مردوک، خدای بزرگ بابلیان پرداخت. در حالی فرمانروایان آن زمان، معمولاً پس از تسخیر شهر یا کشوری، ساکنان آنجا را قتل عام، معابدشان را غارت و به خدایان آنها اهانت می کردند.

بقایای معبد آناهیتا در کنگاور

دین و اعتقادات سلوکیان و اشکانیان

دین و اعتقادات سلوکیان و اشکانیان

اسکندر مقدونی و شاهان سلوکی کوشش بسیار کردند تا زبان، فرهنگ و باورهای یونانی را در ایران ترویج کنند، اما بیشتر ایرانیان بر دین، سنت ها، آداب و رسوم نیاکان خود باقی ماندند.

از این رو، در دوران سلوکیان و اشکانیان، علاوه بر **اهوره مزدا**، خدایان کهن ایرانی همچون **مهر و آناهیتا** هم ستایش می شدند.

برخی از پادشاهان اشکانی، به تقلید از یونانیان، معابدی را برای آناهیتا ساختند.

مهر پرستی یا متیرائیسم

معبد مهر در مراغه

وضعیت دین زرتشتی در دوره اشکانیان

در اواسط دوره اشکانیان ، دین زرتشتی نفوذ و گسترش چشمگیری یافت و برخی از پادشاهان اشکانی به این دین گرویده و یا از آن پشتیبانی کردند.

گفته می شود یکی از شاهان این سلسله به نام بلاش یکم دستور داد متون پراکنده اوستا گردآوری شود

برخی از شاهان اشکانی تصویر آتشدانی را که نشانه گرایش آنان به کیش زرتشتی بود، بر روی سکه های خود نقش کرده اند.

در عهد اشکانی، ستایش ایزد مهر (میترا) به قلمرو روم در آسیای صغیر راه یافت و در آنجا به کیشی مستقل تبدیل شد و سپس به اروپا رسید.

سیاست آزادی دینی اشکانیان

اشکانیان نیز همانند هخامنشیان، حامی سیاست آزادی دینی بودند

ایرانیان و دیگر مردمانی که در سرزمین های تحت فرمانروایی حکومت اشکانی زندگی می کردند، در ستایش خدایان و انجام مراسم دینی خود آزاد بودند

آزادی دینی اشکانیان زمینه مناسبی را برای همزیستی مسالمت آمیز پیروان دین ها و عقاید مختلف فراهم آورد

پیامد سیاست آزادی دینی اشکانیان

یونانی تباران مقیم
ایران

بدون هیچ مزاحمتی خدایان خود را می پرستیدند که مجسمه هایی از این
خدایان در کاوش های باستان شناسی پیدا شده است.

یهودیان

همچون دوره هخامنشی، حکومت ایران را پناهگاه مناسبی برای خود می
شمردند.

مسیحیان

در قلمرو روم مورد آزار و اذیت قرار می گرفتند که در قلمرو اشکانیان
احساس امنیت و آزادی می کردند.

بوداییان

آیین بودایی از آیین هایی بود که در آن دوره به ایران نفوذ کرد و مبلغان بودایی در سرزمین
های شرقی حکومت اشکانی به تبلیغ اندیشه و آموزه های بودا می پرداختند.

دین در دوره اشکانیان

تندیس بودا در بامیان در شمال افغانستان کنونی که توسط طالبان تخریب شد.

دین و اعتقادات ساسانیان

دین و اعتقادات ساسانیان

درباره وضعیت دین در دوره ساسانی و سیاست دینی ساسانیان ، اخبار و آگاهی های بیشتری در دسترس است.

منابع این اخبار و آگاهی ها عبارت اند از سنگ نوشته ها، نقش برجسته ها، شواهد باستان شناسی، سکه ها، کتاب های دینی و اندرز نامه های زرتشتیان، برخی آثار مورخان مسلمان، یونانی و رومی و نیز شاهنامه فردوسی

طاق بستان ، اهوره مزدا (سمت راست) هنگام اعطای حلقه قدرت به اردشیر دوم و یا به قولی شاپور دوم ساسانی، ایزد
میترا (سمت چپ)

وضعیت دینی دوره ساسانیان

دین رسمی حکومت ساسانی

زرتشتی

چگونگی پیوند دین و سیاست

- (۱) پشتیبانی کامل پادشاهان ساسانی از دین رسمی
- (۲) تأیید قدرت و حاکمیت شاهان ساسانی توسط روحانیان زرتشتی

موبد موبدان

- (۱) روحانی برجسته ای که دارای جایگاه رفیعی در دربار شاه بود.
- (۲) شاهان ساسانی برای تصمیم گیری در مسائل مهم حکومتی با موبدان مشورت می کردند.

مسئولیت روحانیونی که در سلسله مراتب ،
جایگاه پایین تر از موبدان موبد داشتند :

- (۱) قضاوت و دادرسی
- (۲) اداره آتشکده ها
- (۳) اجرای مراسم و آداب مذهبی
- (۴) تعلیم آموزه های زرتشتی

روحانی زرتشتی

وضعیت دین زرتشت در دوره ساسانیان

گسترش و رسمیت یافتن دین زرتشتی، نفوذ و قدرت روحانیان زرتشتی را به طرز چشمگیری افزایش داد.

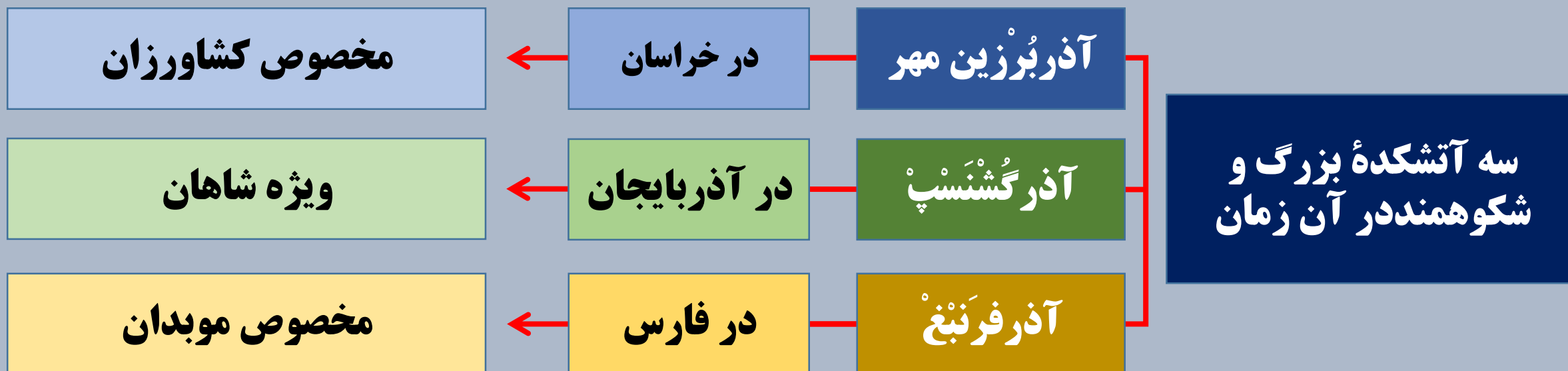
تا آن زمان، **موبدان** ترجیح می دادند که **مطالب کتاب اوستا را به حافظه بسپارند** و به صورت **شفاهی** به دیگران منتقل کنند.

ولی تحولات دینی این عصر، از جمله **پیشرفت دین مسیح در قلمرو ساسانی و در گرفتن مباحثات اعتقادی میان پیروان ادیان مختلف**، موجب شد موبدان برای این که در بحث و جدل، **سند و مدرک قابل استنادی** در اختیار داشته باشند، اقدام به **مکتوب کردن اوستای شفاهی کنند**؛ هرچند همچنان به نقل شفاهی آن رغبت بیشتری داشتند.

نقش و جایگاه آتش در آئین زرتشت

▪ در دین زرتشتی، آتش، عنصری مقدس بود و زرتشتیان با نیایش در برابر آتش، اهوره مزدا را ستایش می کردند

▪ به همین دلیل در دوره ساسانیان آتشکده های بسیاری در شهرها و روستاهای ایران ساخته شد.

کرتیر موبد بزرگ در سنگ نگاره بهرام دوم — نقش رستم

سکه ساسانی با نقش آتشدان

آتش ، عنصر مقدس در آیین زرتشت

دین زرتشت

آشکده آذربزين مهر

آشکده آذرگشنسپ

آتشکده آذر گُشنَسپ (تخت سلیمان)

آتشکده آذر فرنبغ

آتشکده ای نزد یکی مشهد متعلق به دوره ساسانی

آتشکده یزد

دین و اعتقادات ساسانیان

○ در عصر ساسانیان، اوستا به زبان پهلوی ترجمه و شرح و تفسیرهایی بر آن نوشته شد.

○ همچنین کتاب های اعتقادی براساس تعالیم زرتشت به زبان پهلوی تألیف شد.

○ از جمله مهم ترین و مفصل ترین این کتاب ها باید از دینکرد، دانشنامه ای مشتمل بر عقاید زرتشتی و بند‌هش اشاره نمود.

○ در آغاز دوره ساسانیان، پیروان دین های مختلف در آرامش زندگی می کردند، اما با رسمیت یافتن دین زرتشتی و نیرومند شدن موبدان، برخی گروه های غیر زرتشتی، همچون مانویان و مسیحیان با مسائل و مشکلاتی رو به رو شدند.

کتاب های عقاید زرتشتی

آئین مانی و مانویان

مانی و آیین مانویست

در این کتاب که در میان
مردمان مانویست
مشهور است و در
کتابخانه
موجود است
در این کتاب که در
میان
مردمان
مانویست
مشهور است
در این کتاب که در
میان
مردمان
مانویست
مشهور است

در این کتاب که در میان
مردمان مانویست
مشهور است و در
کتابخانه
موجود است
در این کتاب که در
میان
مردمان
مانویست
مشهور است
در این کتاب که در
میان
مردمان
مانویست
مشهور است

آئین مانی و مانویان

مانویان، پیروان آیین مانی بودند. **مانی** (۲۷۴ – ۲۱۶.م) ترکیب آموزه هایی از دین های زرتشتی، مسیحی و بودایی، **آیین جدیدی** را عرضه کرد.

مانی عقیده داشت که او و پیامبران پیش از وی، آمده اند تا **روح را که از دنیای نور است**، از جهان **مادی و تاریکی برهانند و انسان را به رستگاری برسانند**.

مانی و پیروان او، کتاب های خود را به زبان های مختلف می نوشتند و **گاه برای تفهیم مطالب**، از **نقاشی استفاده می کردند**.

مانی عقاید خود را در کتابی با عنوان شاپورگان نوشت و به شاپور هدیه کرد. اما این پادشاه ساسانی بر دین زرتشتی باقی ماند.

مانی

آئین مانوی

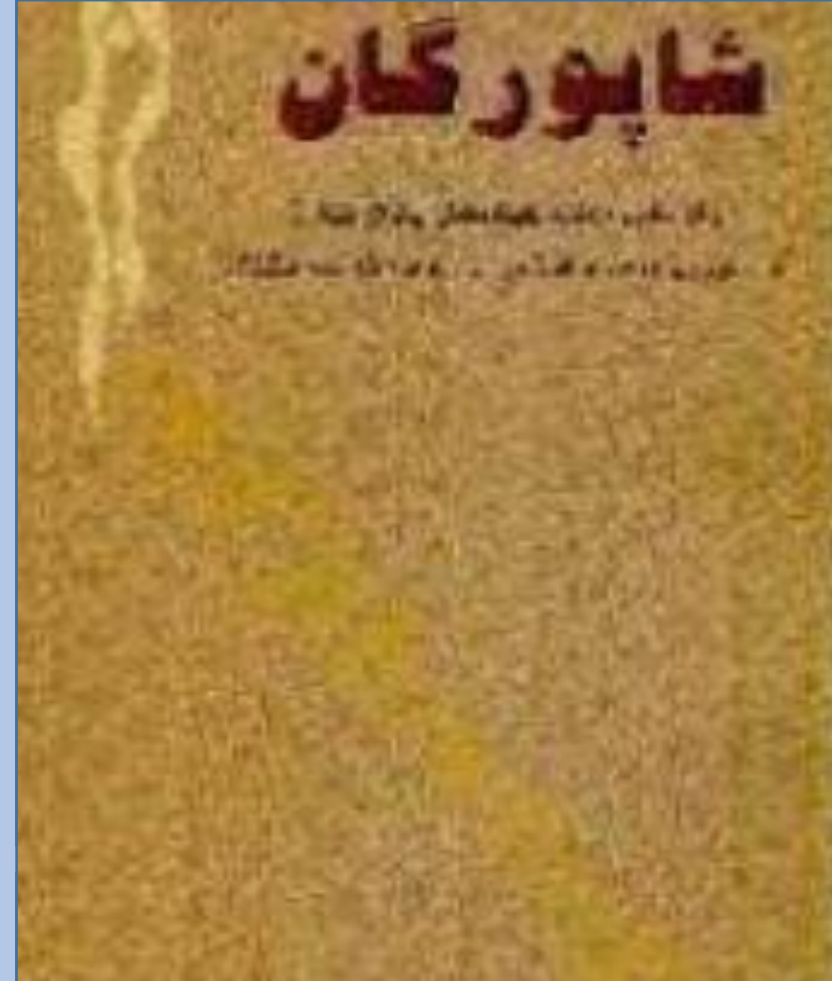

کتاب ارژنگ ، اثر مانی

کتاب عقاید مانی

مانی و موبدان

▪ موبدان به شدت با آیین مانوی مخالف بودند.

▪ آنان پس از شاپور، اقدامات خود را برای نابودی مانی و مانویان تشدید کردند.

▪ سرانجام در زمان بهرام یکم، مانی به زندان افتاد و اندکی بعد اعدام شد.

▪ پیروان او نیز که تحت تعقیب و شکنجه قرار گرفته بودند، به مناطق مرزی امپراتوری ساسانی و یا سرزمین های دیگر گریختند.

**Roman - Byzantine
Manichaeism**
3rd - 6/7th cc.

Mani
mid 3rd c.

**Sassanid - Abbasid
Manichaeism**
3rd - 10th cc.

Uyghur Manichaeism
8th - 11th cc.

Kocho

**N. Chinese
Manichaeism**
7th - 9th cc.

**S. Chinese
Manichaeism**
9th - 17th cc.

گسترش آئین مانوی

SPREAD OF MANICHAISM (300-500)

گسترش آئین مانی

خسته نباشید

موفق و سربلند باشید / احمد اسدی اقدم – آذربایجان شرقی . مرند

تاریخ

کانال تخصصی «تاریخ من» @tarikheman3